Marele eminescolog Dimitrie Vatamaniuc despre cum a trăit și cum a murit Eminescu și crezul lui de o viață: “Eminescu a avut o concepţie profund creştină în toată opera sa”. Interviu Extraordinar In Memoriam

Publicistica lui Mihai Eminescu, incomodă în

fostul regim dar și în cele de după 1989

Interviu în exclusivitate cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc, realizat de Maria Stanciu, membra a UZPR Galați. Interviul a fost publicat în trei părți și reunit pentru prima oara aici, In Memoriam marele eminescolog.

Vedeți și: **A plecat la Domnul pentru a se întâlni cu Mihai Eminescu. Veșnică pomenire, Dimitrie Vatamaniuc (25 septembrie 1920, Sucevița – 4 iulie 2018, București)**

Am discutat cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc despre importanţa demersului făcut în perioada interbelică de eminescologul Perpessicius în privinţa cercetării şi publicării Operei Integrale Eminescu. Vom încerca să creionăm în linii mari un portret prea puţin cunoscut al lui Mihai Eminescu, nu cel de antisemit, ci cel de Mare Român. După ani de cercetare, academicianul Dimitrie Vatamaniuc a ajuns la concluzia că în contextul publicării „Operei Integrale Eminescu”, avem în „Poetul Nemuririi noastre” nu numai „Luceafărul Poeziei Româneşti”, ci şi pe cel mai mare Gazetar, Părintele Publicisticii din spaţiul românesc.

În primele părţi ale interviului nostru cu academicianul Dimitrie Vatamaniuc, am adus în atenţie aspecte despre cercetarea şi publicarea ”Operei Integrale Eminescu”. În linii mari am abordat ”cestiunea evreiască”, dar şi aspecte care ţin de concepţia lui Eminescu privitoare la socialism, ideologie a unei orânduiri sociale despre care zice că „este o mare nenorocire pentru ţară. Socialismul înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism”.

Pentru a sublinia complexitatea problematicii despre care a scris Eminescu şi contextul naţional şi internaţional, amintim despre poziţia francă a Gazetarului faţă de retrocedarea Basarabiei fără arme, despre afacerea Stroussberg, unde Eminescu demasca afacerile oneroase ale unor

„baroni” ai speculei şi păgubirea Statului Român, cu complicitatea unor politicieni români și a regelui Carol. Apoi, diferențele pe care le-a exprimat-o Eminescu în privința ”cestiunii evreiești”, dar și a naturii Statului, în contradicție cu avocatul și omul politic Titu Maiorescu, au grăbit sfârșitul său pământesc… Vom relata despre luminile şi umbrele în relaţia dintre Mihai Eminescu şi Titu Maiorescu și pe cât se poate vom creiona conjunctura socio-politică din a doua parte a veacului al XIX.

Pe fondul unor nelămuriri legate de cauzele care au determinat moartea „Poetului nepereche”, am cerut academicianului Dimitrie Vatamaniuc lămuriri legate de ultima parte a vieţii lui Eminescu. E vorba de perioada dintre anii 1883 şi iunie 1889, ani în care – prin concursul unor contemporani – Eminescu a fost internat şi tratat abuziv, fiind diagnosticat cu un diagnostic imaginar – cel „de „nebun”. Cercetările din ultimii ani dovedesc că „nebunia” Poetului Nepereche a fost inventată de prima soţie a lui Ioan Slavici care a avut complicitatea lui Titu Maiorescu şi de „tratamentul” inadecvat cu mercur, la clinica doctorului Şuţu și apoi a doctorului Isac, de la Iași. Interlocutorul nostru, pe marginea cercetărilor de peste patru decenii spune că Eminescu „a murit de inimă…”

Foto: Maria Stanciu

– Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, vă mulţumim că ne-aţi deschis uşa casei şi a sufletului dumneavoastră, pentru ca

astfel să-i bucurăm pe cititorii noştri măcar cu o frântură din munca de cercetare pe care aţi depus-o. Vă rugăm să ne spuneţi când a început întâlnirea cu cercetarea manuscriselor eminesciene, pentru completarea, adunarea şi publicarea operei complete Eminescu?

– Efectiv, am început să-l studiez pe Mihai Eminescu din anul 1972, când am ajuns la Muzeul Literaturii Române şi când Alexandru Oprea, directorul muzeului, a hotărât să continue editarea operei lui Eminescu. Însă acest demers de cercetare literară a fost iniţiat şi urmat de academicianul Perpessicius între 1939 şi 1963, timp în care a reuşit să tipărească şase volume.

– Eminescologul Perpessicius, pe numele adevărat D. Panaitescu, a încetat cercetarea constrâns de motive de sănătate, dar a lăsat şi o scrisoare pentru urmaşi… Ce conţine această „scrisoare deschisă”?

– Perpessicius părăsise „şantierul” de cercetare a operei lui Eminescu, cum el însuşi îl numea, pentru că îşi pierduse vederea la descifrarea manuscriselor. În aceste împrejurări, el a adresat o „scrisoare deschisă către editorul de la anul 2000”. Aici le aduce laude predecesorilor săi care au contribuit – după posibilităţi şi împrejurări – la punerea în circulaţie a operei lui Eminescu; totodată el făcea previziuni pentru viitor. Perpessicius se îndoia, afirmând că „nu sunt semne ca la anul 2000 să fie posibilă publicarea operei integrale a lui Mihai Eminescu”. Previziunile nu s-au împlinit, astfel că în 2011 am reuşit, sub oblăduirea Academiei Române, să publicăm „Opera Integrală Eminescu”.

– Cum aţi ajuns coordonatorul „colectivului” de cercetare a operei lui Mihai Eminescu?

– În 1972, la un an de la moartea lui Perpessicius, Alexandru Oprea care era directorul Muzeului Literaturii Române, instituţie fondată de Perpessicius, şi director al Revistei

„Manuscriptum” – întemeiată tot de Perpessicius – a considerat că era de datoria sa să ducă mai departe această activitate. A fost atunci, în anii ’70, o împrejurare deosebită, când cercetarea trebuia să se unească cu învăţământul; se punea problema ca toţi cercetătorii de la institute să treacă în învăţământ. A fost un proces lung, demarat în 1972, în urma căruia a fost stabilit un colectiv din care făceam parte eu, Petru Creţia şi alte două colege…

– Aţi primit misiunea să faceţi coordonarea generală a Integralei Eminescu şi, în mod special, să vă ocupaţi de partea de publicistică eminesciană. Ştim că la apariţia volumelor IX şi X, Publicistică, au fost multe ispite, deşi Eminescu trecuse la ceruri de aproape un secol. Cum a fost întâmpinat volumul IX, în plină perioadă comunistă?

– Volumul IX, apărut în 1980, cuprindea publicistica lui Eminescu din perioada studiilor universitare şi din perioada când a publicat la „Curierul de Iaşi”, respectiv, mai 1876 şi octombrie 1877. Volumul a fost privit drept unul care aduce noutate pentru publicul larg, fiindcă nu se cunoşteau decât câteva articole din această perioadă, restul era contribuţie nouă. Acest volum IX a stârnit însă reacţii din partea cercurilor interesate. Unul dintre cei foarte supăraţi s-a arătat Moses Rosen, rabinul şef al Cultului Mozaic din România, care a atacat volumul în repetate rânduri, pentru că se vorbeşte aici şi despre evrei.

– În ce au constat aceste greutăţi, la tipărirea volumului X?

– După nemulţumirile amintite legate de acel text publicistic din volumul IX, ni s-a impus, special pentru Eminescu, ca toate textele din următoarele volume să primească avizele celor două cabinete ale familiei Ceauşescu! Mai direct, s-a introdus cenzura… Cu toate restricţiile pe care le-am întâmpinat, noi am mers mai departe şi am adunat materialele şi pentru volumul X. Acesta cuprinde publicistica lui Mihai Eminescu de la ziarul „Timpul”, din perioada octombrie 1877 –

februarie 1880. În paralel, am lucrat şi la volumul XIV, care conţine studii ştiinţifice, traduceri. Am terminat amândouă volumele în acelaşi timp, însă am tipărit doar volumul XIV, care nu ridica nicio problemă fostului regim şi care a apărut în 1983. Volumul X însă nu l-am putut tipări şi a aşteptat până în anul 1989…

– Care a fost motivul pentru care a fost interzisă tipărirea volumului X, Publicistică?

– Acest volum are două studii fundamentale; unul era studiul în chestiunea evreiască şi un alt studiu despre **Basarabia.** Cu chestiunea evreiască era aşa şi aşa, fiindcă Eminescu face aici un studiu statistic; se ocupă de numărul evreilor de la noi care lucrau în comerţ, câţi erau în ţară… Însă, deranja foarte tare studiul cu Basarabia, nu aveam voie să vorbim despre acest subiect.

– Motivele nu sunt greu de intuit…

– Aveam interdicţie, era ordin peste tot să nu se vorbească de Basarabia. Şi asta a durat mult. Era interzis să apară în presă ceva despre Basarabia. Basarabia era cedată ruşilor şi era o temă terminată, iar acest volum nu trebuie să apară! Atunci, eu am făcut demersuri şi aşa a ajuns volumul X la Ştefan Andrei, care era secretar la Comitetul Central între cele două cabinete, al lui Nicolae Ceauşescu şi al Elenei Ceauşescu. În acest context, Ştefan Andrei mi-a spus că dacă era la un singur cabinet, „încă mai încercam, dar aşa, să merg la ambele cabinete, nu pot să fac nimic. Deci, nu mai insista asupra acestei chestiuni”, mi s-a recomandat.

– Şi totuşi, volumul X s-a tipărit înainte de evenimentele din 22 decembrie 1989, printr-un act de eroism, am spune…

– În cursul anului 1989, s-a întâmplat un lucru foarte interesant. Cercetători din Basarabia au venit la mine, chiar acasă, şi m-au rugat, zice… „Haideţi, să ne daţi şi nouă studiul lui Eminescu cu Basarabia că ne trebuie! Noi avem acum

o oarecare libertate, ne-am despărţit într-un fel de ruşi şi trebuie să-l publicăm, că ne-ar servi foarte mult”. Eu le-am spus că nu le dau nimic, pentru că dacă eu vă dau acest volum nu vom mai reuşi în veci să tipărim volumul X. Volum care aştepta din anul 1983!…Şi ce au făcut ei, ce au dres… S-au dus în tipografie, la Bucureşti, au tratat… creştineşte cu tipografii şi au scos un număr de exemplare din volumul X, cu publicistica lui Eminescu. Şi în drum spre Chişinău iarăşi au revenit la mine, acasă… [O altă versiune, AICI]

– În câte exemplare a fost tipărit atunci volumul X?

– Cred că în o sută douăzeci de exemplare. Că au ajuns cu volumul X la Chişinău nu-i nicio problemă, dar au mai făcut o „greşeală” foarte mare, pentru acea vreme, anume, au trimis un volum şi la Paris, în Franţa. Cartea a căzut în mâna lui Ierunca de la Radio „Europa Liberă”, care a făcut o emisiune de o oră, în care se spunea despre acest volum că a apărut în România lui Ceauşescu… „Şi iată că în România se pot tipări şi lucrări şi opere fundamentale în care nu se vorbeşte de Ceauşescu şi nu se aduce nicio laudă regimului comunist”. Într-adevăr, nu veţi găsi nicio laudă adusă regimului comunist, nu veţi găsi în toată ediţia nicio laudă la adresa lui Ceauşescu”. Dar…

– Dar?!…

– Reacţia a fost că am intrat într-o cercetare foarte severă; m-au pus să dau raport despre legăturile mele cu „Europa Liberă”! În sfârşit, m-am descurcat, cum m-am descurcat, dar soarta acestui volum era încă o dată pecetluită. Înainte cu câteva luni de evenimentele din decembrie 1989 se hotărâse să nu mai apară deloc, iar exemplarele care se tipăriseră să fie trimise fără discuţie la topit… Însă, Dumnezeu a avut oamenii Lui care au avut mare grijă ca volumul X să nu dispară. De altfel, a şi fost distribuit în librării chiar în zilele revoluţiei din 1989…

– Publicistul Mihai Eminescu a pus probleme oricărui regim. Cât de actuală este astăzi publicistica lui Eminescu?

– Eminescu are o publicistică în care pune probleme fundamentale. El se identifică cu poporul român până la sacrificiul de sine. Drama sa morală este şi a noastră. Ameninţarea fiinţei naţionale a poporului român nu este înlăturată, şi relele de care suferea societatea românească din vremea sa sunt şi ale zilelor noastre, în forme nu mai puţin grave. Publicistica lui Eminescu o trăim astăzi dureros de actual…

”Cestiunea evreiască” şi socialismul condamant din publicistica lui Eminescu au dat de furcă regimului ateist

Foto: Maria Stanciu

Pe când se împlinea aproape un veac de la moartea sa, în plină dictatură comunistă, publicistica eminesciană a stat în aşteptare pentru a vedea lumina tiparului vreme de trei decenii. În acest răstimp, a fost tipărită doar „o culegere modestă, cu câteva articole ciuruite de croşete”, spune interlocutorul nostru în prefaţa acelei culegeri.

– Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în anul 1977, colectivul pe care l-aţi condus a dat cititorului mult aşteptatul volum IX, cel care cuprindea publicistica lui Mihai Eminescu, publicată înainte de a ajunge la ziarul „Timpul”, în octombrie 1877. Ce perioadă are în vedere?

– Volumul IX cuprindea publicistica lui Eminescu din perioada studiilor universitare de la Viena şi din perioada de la „Curierul de Iaşi”, respectiv, mai 1876-octombrie 1877. El cuprinde articole apărute în gazete precum „Albina”, „Familia”, „Federaţiunea”, „Convorbiri literare” şi „Curierul de Iaşi”. În 1977 când a apărut Volumul IX, de Publicistică, a fost privit drept unul care aduce noutate, fiindcă publicistica eminesciană nu era cunoscută. Nu se cunoşteau decât câteva articole din această perioadă, restul totul era contribuţie nouă.

– Ne spuneaţi că trimiterea în librării a volumului IX a fost întâmpinată de marea supărare a lui Moses Rosen, rabinul şef al Cultului Mozaic. Până la urmă, ce era atât de supărător în publicistica lui Mihai Eminescu „în cestiunea evreiască”? De ce s-a produs atâta necaz în unele cercuri din România anului 1977 şi după?…

– Acest volum (dar şi următorul, volumul X) conţine şi câteva articole despre comunitatea evreiască din România celei de-a doua jumătăţi a veacului al XIX-lea şi, deci, publicistica lui Eminescu, când este „judecată” trebuie aşezată în contextul celei de-a doua jumătăţi a veacului al XIX-lea. Eminescu nu a

avut treabă cu evreii. Eminescu a avut treabă cu „Alianţa Israelită” care era o organizaţie internaţională ce funcţiona în Germania şi care intervenea în treburile noastre interne. Şi atunci, ca orice gazetar care se respectă şi care este preocupat de nealterarea fiinţei naţionale româneşti, Eminescu a protestat împotriva Alianţei israelite sub diferite forme…

– Să revenim asupra contextului. După terminarea Războiului de Independenţă, în mai 1877, marile puteri europene s-au întrunit în mai multe rânduri, pentru a recunoaşte Independenţa României. În iunie 1878, prin Tratatul de la Berlin, Germania impunea Principatelor Dunărene prin articolul 44 al amintitului tratat – (sub pretinsa mască „a umanitarismului şi a lipsei de toleranţă religioasă” invocată de izraeliţii din România) – acordarea cetăţeniei române evreilor care erau trimişi forţat din Germania în România. Ba mai mult. La fel se propunea rezolvarea problemei şi cu evreii persecutaţi şi trimişi la noi din Rusia şi Polonia. Care a fost atitudinea gazetarului Mihai Eminescu, pe atunci, redactor la ziarul „Timpul”, cotidian al opoziţiei conservatoare?

– Eminescu a susţinut modificarea Articolului 7 din Constituţie, cerere formulată şi de Germania, ca o condiţie la recunoaşterea Independenţei, însă Eminescu a susţinut ca acordarea cetăţeniei române izraeliţilor să se facă individual, nu în masă, cum propunea Germania. Eminescu, în publicistica sa, combate cu vehemenţă „teoria umanitaristă”, „cu desăvârşire neadevărată” susţinută de Alianţa israelită, care pretindea că în România ar exista „români izraeliţi, români de confesiune mozaică”.

– Şi continuă gazetarul de la „Timpul”… „Nu voim a recunoaşte, de vreme ce e neadevărată şi ni se impune vederea aceasta anormală prin Tratatul de la Berlin. Nu există dar români izraeliţi, pentru că nu există izraeliţi care să vorbească româneşte în familiile lor şi nu există izraeliţi care să intre în relaţii de căsătorie cu românii”…

– Cine are răbdare să citească toate aceste articole, şi un ziarist are această datorie, va înţelege că Eminescu a ţinut piept cu fruntea sus în faţa presiunilor Alianţei izraelite din Germania, subliniind că este „ciudat în a vedea susţinându-se”, în mod fals, că „Principatele româneşti încetaseră ca din senin (de când cu Tratatul de la Berlin) a mai fi ceea ce au fost sute de ani de-a rândul, adică un azil de toleranţă, şi deveniseră deodată vatra zelotismului religios şi a unei înverşunate discuţiuni asupra marginelor în cari trebuie admisă sau nu legea lui Moisi”. Acesta este un răspuns pe care Mihai Eminescu îl dă (în 10 iulie 1879) ziarului „Fremdenblatt, un oficios din Viena”, care se ocupa de „cestiunea izraelită din România” şi care dezinforma frecvent, făcând ca lumea diplomatică a Europei „să fie atât de rău informată”, în numele unui fals umanitarism. Dezinformarea Alianţei izraelite din Germania contribuie, scrie Eminescu, „a întări fabula despre persecuţiunile religioase din România”, şi „a ne face jertfa unei false mistificaţiuni şi a unei minciuni etnologice”. Deci, Eminescu gazetarul nu a făcut altceva decât să ceară marilor puteri europene să privească „cestiunea izraelită” din Principatele Dunărene asemenea celorlalte state din Peninsula Balcanică. De altfel, aşa a şi fost soluţionată „chestiunea evreiască”, iar Articolul 7 din Constituţie a căpătat forma în care fusese propusă de Eminescu în cadrul dezbaterilor din ziarul „Timpul”, fără a face din poporul român „jertfa unei mistificaţiuni”.

– Ce răspuns daţi celor care scot publicistica lui Eminescu din contextul vremii şi îl văd pe Gazetar drept un antisemit?

– Antisemitismul lui Eminescu este o „vină de dânşii inventată”, ca să răspund cu ”armele” lui Eminescu. Cine are răbdare să citească nenumăratele articole pe care le-a scris Eminescu la ziarul Timpul (între octombrie 1877 şi iunie 1883) – ca reacţie la pretenţiile Germaniei şi ale „Alianţei izraelite” (cu sediul în Germania”) – va înţelege că Eminescu

este un Mare Român şi un gazetar care s-a documentat meticulos şi care nu a înclinat balanţa şi condeiul în funcţie de pretenţiile şi presiunile regimurilor care s-au perindat în timpul său. Publicistica lui Eminescu are ponderea cea mai mare ca extindere şi relevă un luptător pe tărâm social şi politic, el este un Gazetar cu o înaltă conştiinţă civică. Dar, dincolo de cantitate, rămâne cuvântul cu putere al gazetarului Eminescu, care a dat frisoane nu numai contemporanilor său, neiubitori de pământ românesc şi de valorile cultural – spirituale româneşti, ci i-a deranjat şi pe exponenţilor fostului regim comunist.

– O altă „mistificaţie" este cea legată de faptul că Eminescu ar fi cochetat cu ideile socialiste şi că ar fi fost chiar „precursorul" socialismului?!, după unele minţi… Domnule academician, după o viaţă de cercetare a manuscriselor şi a articolelor publicate de Eminescu, la ce concluzie aţi ajuns?

– Cum bine aţi observat şi aici avem de-a face cu o mistificaţie. Ca publicist la „Timpul", unde o vreme a fost chiar redactor şef, fireşte Eminescu a scris despre toate aspectele vieţii social politice din vremea sa. Nimeni înaintea sa şi după el nu a criticat cu mai multă vehemenţă corupţia, ignoranţa, nepotismul, lipsa de merit în promovarea ierarhică socială… În privinţa socialismului, Eminescu are câteva articole în care face referire la socialism, dar situaţia nu este deloc cum o prezintă mistificatorii din ultimele decenii; este exact invers.

– Vă rugăm să exemplificaţi…

– Este, de pildă, un articol despre fraţii Nădejde – aceştia erau socialişti – dar aici Eminescu spune clar: **„Socialismul este o mare nenorocire pentru ţară. Socialismul înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism"**. La tipărirea publicisticii eminesciene în vremea fostului regim, acest articol mi-a fost respins în repetate rânduri, până ce cineva – tot din cei de sus din vremea perioadei comuniste – mi-a

sugerat să găsesc ceva… imaginar şi să nu mai vorbim despre socialism în aceşti termeni negativi. „Vorbeşte despre socialismul utopic!”, mi-a recomandat acea persoană. „Aşa că la învăţământul politic ăştia mai află câte ceva despre socialismul utopic. Zice: Găseşte ceva din Marx, din Lenin, ca să blindezi acest articol şi să apară!…”

– Să înţelegem că aceasta este explicaţia parantezelor de la câteva articole eminesciene, cu referite la socialism, din volumele tipărite până în 1989?

– Da… Numai acordând un anumit spaţiu socialismului utopic, dar care nu avea nicio legătură cu amintitul articol semnat de Eminescu, am putut salva şi tipări publicistica lui Mihai Eminescu. Şi neavând altă soluţie în faţa cenzurii celor două cabinete, am scos articolul din contextul de atunci (cel în care era vorba despre socialism, despre care Eminescu spune că „înseamnă moartea cultului, întoarcerea în primitivism”) şi l-am plasat undeva în trecut. Aşa am putut salva şi publica miile de articole din publicistica eminesciană din volumele care au urmat volumului IX.

– Însă Dumnezeu v-a dat timp ca să reveniţi, să revizuiţi ediţia şi să retipăriţi Integrala Eminescu în 2011…

– Da. În ultima ediţie revizuită şi apărută în 2011, am scos acest balast despre socialismul utopic. Mai este un articol despre socialism în care se spune că cine „se ocupă de problemele sociale este neapărat numit socialist”. Fals! A te ocupa de partea ştiinţifică a socialismului nu înseamnă că eşti socialist!… Dar, aşa au trecut toate textele eminesciene de cenzura comunistă. Însă lucrul acesta nu a stat numai în puterea mea, ci s-au găsit oameni care au dorit cu adevărat să se tipărească ”Opera Integrală Eminescu” şi pentru asta Îi mulţumesc lui Dumnezeu. Eu am fost doar un executant… Când însă am preluat retipărirea ediţiei din 2011, am eliminat acele anomalii.

Lumini şi umbre în relaţia Eminescu-Maiorescu

– Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în 16 februarie 1880, Partidul Conservator s-a scindat, iar în fruntea conservatorilor ajunge Emanoil Costache Epureanu. Care a fost atitudinea gazetarului Eminescu în comparaţie cu a politicianului şi avocatului Maiorescu?

– Epureanu întocmeşte noul Program al partidului care viza îndeosebi rezolvarea „cestiunii evreieşti”, problemă de care Titu Maiorescu (şi P.P. Carp) se distanţează, justificându-şi atitudinea cum că ”Epureanu nu era persoana cea mai indicată să-i reprezinte…” Din presa vremii reiese că cei doi ”stau în expectativă”, în vreme ce Th. Rosetti, dar şi Eminescu – care în calitate de redactor trebuia să editeze cotidianul ”Timpul” – se alătură lui Epureanu. Se observă din presa vremii, dar şi din alte surse că atitudinea lui Epureanu şi poziția lui Eminescu veneau să clarifice poziţia Partidului Conservator în problema recunoaşterii Independenţei de Stat a României de către marile puteri. De altfel, acum i se încredinţează lui Eminescu conducerea cotidianului ”Timpul”, când începe cea de-a doua perioadă a activităţii lui Mihai Eminescu ca gazetar.

– Cum l-aţi perceput pe Mihai Eminescu în relaţia cu Titu Maiorescu, după mai bine de patru decenii de cercetări?

– În primul rând trebuie să ne raportăm la relaţia dintre cei doi aşezându-o în contextul vremii. Maiorescu a avut concepţia că „statuia” unei personalităţi este mai bine pusă în lumină dacă este înconjurată de alte statui, spre deosebire de astăzi când fiecare cercetător – poetaş sau scriitor – se consideră că poate fi mare, dacă-i pustiu în jurul lui!… Aceasta era concepţia lui Titu Maiorescu şi eu asta vă spun… La acea vreme, Maiorescu a adunat în jurul lui pe scriitorul Ioan Slavici, pe Mihai Eminescu (care a ajuns la ziarul „Timpul” în octombrie 1877), pe Ion Luca Caragiale şi alţii de mai mică importanţă, dar care au fost în jurul lui „statui” mai mari, „statui” mai mici. În acest context, Maiorescu joacă un rol esenţial în viaţa lui Eminescu şi din această perspectivă suntem în următoarea situaţie – viaţa lui Mihai Eminescu durează din 15 ianuarie 1850 şi până în 15 iunie 1889; atâta este viaţa lui Eminescu.

– Trebuie să ai vocaţia geniului ca în timp relativ mic să laşi în urma ta semne nemuritoare… Cine sunt apropiaţii lui Eminescu care ne dau relaţii pertinente despre el?

– Fizic, Eminescu nu mai este printre noi, dar – dincolo de opera sa – „Luceafărul Poeziei Româneşti”, cum l-a numit Patriarhul Miron Cristea (Elie, pe numele de mirean), este printre noi prin contemporanii lui. Unul dintre contemporanii lui este Titu Maiorescu care l-a avut în preajma lui, l-a susţinut la studii, bineînţeles – până la un punct. Deci, Maiorescu este acela care, într-o primă ipostază, l-a susţinut pe Eminescu. Tot Maiorescu a preluat manuscrisele lui Eminescu…

– Şi le-a ţinut la el din 1889 şi până la începutul următorului veac…

– Le-a păstrat până în anul 1902. Aici vreau să vă spun că

Maiorescu s-a făcut vinovat că şi-a însuşit manuscrisele lui Eminescu. Şi Matei, fratele lui Eminescu, avea dreptate să reclame manuscrisele, dar Maiorescu era om politic şi pe deasupra era şi avocat…

– Înţelegem că Maiorescu era un om influent cu diverse interese politice şi cu un tată care fusese (la Viena) în slujba Imperiului Austro-Ungar…

– Maiorescu ştia foarte bine să se pună la adăpost şi în momentul în care a donat manuscrisele la Academia Română a spus că aceste manuscrise „i-au fost donate lui de Eminescu, în diferite timpuri". Dar nu există nici un document în această privinţă, deşi avem un argument decisiv… Şi noi astăzi închidem ochii pentru acest abuz de proprietate şi spunem că Maiorescu are marele merit de a fi păstrat această imensă moştenire. Pe de altă parte, dacă manuscrisele ar fi intrat pe mâna lui Matei, fratele lui Eminescu, nu se ştie ce se alegea cu ele. Deci, Maiorescu are meritul de a avea în jurul lui pe Eminescu printre "Statuile" cu care s-a înconjurat. Maiorescu are meritul de a fi păstrat şi donat manuscrisele şi mai are meritul de a fi elaborat prima ediţie a poeziilor lui Eminescu.

– Se vindea bine Eminescu la acea vreme?

– Din 1884 şi până în 1913, „Poeziile" lui Eminescu s-au tipărit în unsprezece ediţii, cu unele completări de la un an la altul. Este ediţia din cultura română cu cea mai mare longevitate şi care stă la baza tuturor textelor care s-au produs în germană, dar şi în alte limbi, în această perioadă. Deci, iată încă un merit important al lui Maiorescu, dar între aceste merite care aduc aceste contribuţii esenţiale sunt şi umbre…

– Ce alte personalităţi ale vremii şi ale culturii noastre naţionale l-au avut în preajmă şi au lăsat mărturii despre Mihai Eminescu?

– Pe lângă Titu Maiorescu mai sunt alte câteva personalităţi care sunt importante şi care au scris despre Eminescu. Este Stefanelli care a fost coleg cu Eminescu la Şcoala de la Cernăuţi, dar şi la Viena, în vremea studenţiei… Acest Stefanelli este cel care a găsit acel poem, singurul de altfel, semnat de Eminescu şi adăugat de Perpessicius în volumul de poezii… Apoi este Veronica Micle care a avut legăturile pe care le-a avut cu Eminescu şi care ne-a lăsat corespondenţa din prima parte a relaţiei lor, publicată, şi a doua parte care a văzut lumina tiparului în ultimii ani. În această privinţă, mai avem un contemporan care ne-a lăsat mărturii şi acesta este scriitorul Ioan Slavici. Slavici are ceva mai mult despre Eminescu, fiindcă au fost prieteni apropiaţi încă din epoca studenţiei şi până la moarte; el i-a fost unul dintre cei mai apropiaţi prieteni.

– Şi când te gândeşti că a fost idealizată prietenia dintre Eminescu şi Creangă…

– Da, toată lumea a rămas cu această prietenie exemplară în memorie însă Ion Creangă nu are foarte multe informaţii despre Eminescu… De asemenea, mai găsim informaţii în corespondenţa dintre Negruzzi cu Maiorescu şi avem informaţii privind biografia Poetului şi în arhivele şi în presa vremii. Astfel, în legătură cu viaţa lui, punând mărturiile una peste alta, putem spune că sunt puţine în raport cu opera eminesciană şi cu personalitatea sa. Raportându-ne la aceste informaţii, spunem că în legătură cu viaţa lui Mihai Eminescu, moştenirea ce o avem este foarte săracă, foarte restrânsă. Opera eminesciană e altceva şi în afara acestor mărturii ale contemporanilor lui, atâtea câte sunt, s-a creat o literatură memorialistică fantastică în care fiecare a pus tot ce a crezut…

– Informaţii de la întâlnirile „Junimii” ne oferă şi Vasile Pogor, unde Maiorescu este prezentat într-o lumină nu tocmai favorabilă în relația cu Eminescu. Noi am publicat acestea în Suplimentului Magazin VL, sub semnătura criticului literar

Vasile I. Cataramă, ucenic al lui George Călinescu. Pentru a sublinia mai bine contextul în care a fost „diagnosticat” Eminescu, într-un mod empiric, să mai subliniem şi câteva aspecte ce ţin de poziţia lui Eminescu de la ziarul „Timpul”, cotidian care, reamintim, era al Partidului Conservator, partid aflat în opoziţie în toamna lui 1879.

– Ca jurnalist, Eminescu îi critică atât pe liberali, care erau la guvernare, în frunte cu I.C. Brătianu, cât şi pe conservatori, pe care îi acuză de complicitate în ”chestiunea evreiasca”. Ioan Slavici ne relatează că Eminescu nu-i cruţa nici pe membrii Partidului Conservator pe care îi critica dacă ”se nemerea ca ei să cadă în vreun păcat, ba era în stare să laude fapte bune şi chiar dacă ele erau săvârşite de adversari politici”.

Fotografie de arhiva. Mihai Eminescu de Nestor Heck – 1884. Basarabia-Bucovina.Info

– Vă rugăm să ne spuneţi de la ce a pornit această mistificaţie şi cine i-a pus diagnosticul de „nebun” lui Eminescu?

– **Prima soţie a lui Ioan Slavici, o unguroaică – catolică, cu vreo patru clase pregătire, i-a atribuit lui Eminescu diagnosticul de „alienat mintal”.** Asta pentru că Gazetarul obişnuia să redacteze noaptea comentariile care defineau poziţia cotidianului „Timpul”, să discute cu adversarii lui, uneori chiar să-i mai înjure. Şi Slavici, la presiunea soţiei lui, bătea cu palma în perete ca să tacă. Tăcea ce tăcea şi iar începea. Pentru ea manifestările lui Eminescu erau ale unui alienat mintal… Cât a fost Slavici acasă, soţia sa nu a putut face nimic, dar când Slavici era plecat la Viena să consulte nişte medici – fiindcă avea şi el probleme medicale – prima sa soţie a luat şi a trimis un bilet lui Titu Maiorescu în care a scris: „Vino şi ridică-l! Eminescu a înnebunit!” Deci, pentru ea aceste manifestări ale lui Eminescu erau semne ale nebuniei.

– Ce a făcut Titu Maiorescu în aceste împrejurări?…

– Nu ar fi fost mare lucru, însă această femeie a primit concursul lui Titu Maiorescu, deşi înainte cu câteva zile acestui moment, de pildă, în 11 iunie 1883, Eminescu a fost la şedinţa ”Junimii” şi în legătură cu acest moment Maiorescu notează în jurnalul său că „a fost o şedinţă foarte reuşită şi cu veselie”. Şi acum venim puţin şi la partea întunecată a lui Titu Maiorescu. Prima problemă care se pune ţine de modul de existenţă al lui Eminescu. Eminescu, în perioada cât a scris la cotidianul „Timpul”, a stat în gazdă la Ioan Slavici şi, în lipsa sa, prima soţie a lui Slavici – unguroaică, ziceam, cu câteva clase primare – i-a pus diagnosticul lui Eminescu de ”alienat mintal”. După ce a primit biletul de la soţia lui Slavici, Maiorescu se întoarce acasă şi completează în jurnalul său, la poziţiile respective, atenţie – cu creionul roşu: „semne de alienaţie mintală la Eminescu”…

– După cum relataţi evenimentele reiese că totul era premeditat…

– Desigur, Maiorescu nota despre imaginare semne de „alienaţie” pe care nu le văzuse cu o săptămână înainte, la întâlnirea de la „Junimea”, când Eminescu a fost acolo de faţă cu ei, au discutat. Atunci nu le-a văzut! Deci Maiorescu, iată este vinovat că a acceptat această mistificaţie…

– Este doar Maiorescu vinovat? De regulă astfel de oameni vicleni nu lucrează singuri. Au şi complici, şantajabili, de regulă.

– Maiorescu este primul vinovat că a acceptat „jocul” primei soţii a lui Slavici şi a acceptat acest diagnostic fără consultul unui medic. Dar mergem mai departe şi vedem că Maiorescu cu autoritatea lui a transmis acest diagnostic doctorului Şuţu. Acum doctorul Şuţu este şi el vinovat la rândul lui că a acceptat acest diagnostic fără să pună în aplicare cercetarea lui de medic.

– Şi de aici reies premeditarea şi dorinţa oarbă de a înlătura un om cu verticalitate…

– Aici se vede încă o dată acest lanţ al slăbiciunilor. Eminescu era incomod pentru că prin concepţia lui despre Stat i-a atacat, deopotrivă, şi pe conservatori şi pe liberali, care pentru el au fost totuna. Pentru Eminescu importante au fost România şi românii obidiţi de o clasă politică prea preocupată de interese de grup sau individuale… Curajul și verticalitatea lui Eminescu sunt de admirat, deși şi-a făcut atâţia „prieteni”. Şi autorităţile vremii au procedat aşa cum au procedat; i-au retras activitatea de la ziarul „Timpul” şi din redactor principal l-au retrogradat ca simplu redactor şi apoi l-au scos de tot din redacţie. Şi apoi, Păucescu, cel care a venit la cotidianul „Timpul” a vorbit foarte urât despre activitatea lui Eminescu…

– La o distanță de 130 de ani, privind ”timpul” lui Eminescu,

ce vedem? Un cotidian „Timpul” care şi-a dobândit renumele datorită întâi de toate lui Mihai Eminescu; apoi datorită lui Slavici, Maiorescu, Caragiale, adus în redacție tot de Eminescu. Domnule academician, cine are habar astăzi despre cine a fost Păucescu şi ce a scris el?…

– Nu ştiu… Cert este că Eminescu a fost izolat şi pe acest fond s-a constat că a suferit o depresie mare. Eminescu nu a fost „nebun”, ci a suferit o mare depresie… Prietenii l-au trimis la tratament și după ce a fost internat la ”Ober Dobling” din Viena și tratat de puternica depresie de doctorul Obersteiner s-a refăcut în câteva luni.

– Vă rugăm să refaceți drumul revenirii lui Mihai Eminescu?

-După ce iese refăcut de la clinica din Viena, Eminescu a mers într-o călătorie în Italia. Nu are nicio manifestație de nebunie; revine în țară, dar nu se duce la cotidianul ”Timpul”, nu se duce la Maiorescu, ci se duce la ziarul ”România liberă”, care erau adversarii lui Titu Maiorescu. Și, pentru Titu Maiorescu exista o mare primejdie, cât și pentru adversarii săi politici… Și atunci, soluția imediată a fost să nu-i acorde nici un ajutor, ca să accepte propunerea lor. Și propunerea lor a fost ca să-l trimită la Iași. Acolo era și sora lui Maiorescu, care a fost împotriva ”tratamentului” pe care fratele ei Titu Maiorescu l-a aplicat lui Eminescu… De altfel, Emilia Maiorescu a fost una dintre cei care – alături de dr. Constantin Popazu, vărul lui Maiorescu – l-au dus pe Eminescu la Viena și l-au dezaprobat pe Titu Maiorescu…

-Ce a făcut Eminescu la Iași?

-La Iași a fost încadrat imediat la Biblioteca Universitară și pe lângă asta, Eminescu a mai fost și profesor de germană. Dar, acest ”nebun”, la Iași se apucă să traducă Gramatica sanscrită”!

-Pentru a preda germana, pentru a traduce dintr-o limbă străină era nevoia de un cap limpede…

-Și de un mare efort, calități pe care Eminescu – cel calomniat de fel de fel de indivizi cu interese obscure – a reușit să treacă într-un mod admirabil. Nici astăzi, la aproximativ o sută patruzeci de ani de la acele evenimente, ”Gramatica sanscrită” nu a fost tradusă în condiții mai bune decât a făcut-o Eminescu. Deci, sanscrita necesita un efort extraordinar. De la Iași, Eminescu a plecat la Botoșani la sora sa, unde a intrat iarăși în spital cu diagnosticul cel vechi și aici, doctorul Isac l-a tratat cu mercur… Injecțiile cu mercur i-au fost aplicate luni de zile, tratament care i-a infectat organismul. Mercurul otrăvește organismul, iar acest fapt i-a înrăutățit starea de sănătate… Păi dacă nouă ne dă cineva mercur, în numai o săptămână ne-ar termina. Eminescu a rezista.

Spune prietenul său Slavici că avea o constituție fizică foarte bună, foarte așezată. El a rezistat. Și de la Iași, Eminescu vine iarăși la București și nu se duce la Maiorescu, el se duce direct la ”România liberă” și începe colaborarea cu acest ziar… De la ”România liberă”, Eminescu trece la ”Fântâna Blanduziei”, unde este îmbrățișat de colegii lui din tinerețe, transilvăneni. Aici publică editorialul de fond; firește că toate aceste eforturi pe care le face, drama pe care o trăiește nu se putea să nu aibă efecte, oricât de robust ai fi. Și a avut drept urmare intrarea iarăși în spital…

-E vorba de perioada premergătoare morții care a survenit în 15 iunie 1889. Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, în legătură cu acest aspect, sunt mai multe speculații. Una dintre ele susține că unul dintre bolnavii din spitalul în care a fost internat i-a spart capul lui Eminescu cu o piatră… După cercetările pe care le-ați făcut, care a fost cauza morții Poetului și Gazetarului Eminescu?

-Nu e nicio piatră. Mihai Eminescu a murit de infarct…

-Există vreun act medical, în acest sens?

-Există actul medical pe care l-am publicat și eu în ultima ediție a ”Operei Integrale Eminescu”, dar este semnat prin punere de deget… Deci actul de moarte al celui mai însemnat om al României este semnat prin punere de deget! Nu s-au găsit în spitalul la care a murit doi oameni care să știe carte și să semneze și au pus degetul pe actul de deces…

Toate aceste speculații, despre comploturi, despre fel de fel de povești să vorbească cine ce vrea, eu nu pot decât să relatez pe marginea a ceea ce reiese din documentele vremii. Eu nu pot să merg mai departe, eu am discutat cu medici; și medicii au studiat pe baza contextului vremii împrejurările în care s-au întâmplat toate acestea. Desigur că e posibil ca și medicii să greșească, dar eu cred, am convingerea că nu au greșit și că – ținând cont de modul cum l-au izolat pe Eminescu, ținând seama de natura suferinței lui, fiindcă de depresie suferim toți – acestea au fost împrejurările morții lui Eminescu. Și apoi, uitați, toată societatea românească este în depresie psihologică și pe măsură ce mergem, depresia devine tot mai accentuată. Dar, noi astăzi suntem mai nesimțiți și nu reacționăm la fel.

Pe baza cercetărilor, coroborând datele cu ceea ce a scris Eminescu, înainte de internarea lui forțată la sanatoriul doctorului Șuțu, am dedus că Eminescu a fost izolat şi pe acest fond constat a suferit o depresie mare. Eminescu nu a fost „nebun”, a avut o mare suferință a sufletului. Când am ajuns la această concluzie, am luat legătura cu un psihiatru și acesta mi-a explicat că depresia, spre deosebire de ”alienația” mintală, este o stare psihică din care îți poți reveni. Pe când, din alienație mintală, din nebunie, nu îți mai poți reveni. Și dacă doctorul Șuțu a procedat cum a procedat, nu a lăsat nicio însemnare despre boala și internarea lui Eminescu.

-Deci nu există nimic, nici o fișă medicală de observație?

-Nu găsim nimic! Mai departe, doctorul Șuțu s-a făcut vinovat

și el de alt lucru foarte grav; Șuțu a făcut autopsia lui Eminescu și a luat creierul pentru studiu și l-a pus pe fereastră, în plină vară, unde a stat la soare… Ce studiu mai poți să faci pe un creier care a stat la fereastră, în soare?…
Acestea sunt niște lucruri de o gravitate extremă. Nu este doar Maiorescu vinovat, e un întreg cerc vicios.

Revizionismul maghiar din ziua de astăzi îl continuă pe cel de ieri…

Foto: Maria Stanciu

– Domnul e academician Dimitrie Vatamaniuc, nu era pentru

prima dată când vă confruntaţi cu obtuzitatea regimului comunist. Vi se trage de

pe cânderaţi la Cluj, în vremea studenţiei, unde aţi luat parte la mişcarea Societ

ăţii „Junimea” a studenţilor bucovineni români, reconstituită ca o expresie îm

p o t r i v a r e g i m u l u i c o m u n i s t c a r e s e i n s t a l a s e r ă î n 6 a u g u s t 1 9 4 5 . N u ş t i m m a r e l u c r

u
de
sp
re
ac
el
e
ev
en
im
en
te
,
de
şi
el
e
şi
-
au
pu
s
am
pr
en
ta
as
up
ra
vi
eţ
ii
mu
lt
or
in
te

lectualidelanoi,muceniciaiînchisorilorcomuniste.Domniavoastrăaţiavutdetr

as
şi
în
vr
em
ea
fo
st
ul
ui
re
gi
m
di
n
ca
uz
a
ac
es
tu
i
tr
ec
ut
fr
um
os
şi
pl
in
de
cu
ra
j
la
vr

emuri de cumpănă pentru România…

– Acea mişcare studenţească din anul 1946, de la Cluj, a fost condusă de tânărul Valeriu Anania (1926-2005), viitorul Mitropolit Bartolomeu al Clujului, pe atunci, student la Medicină în anul II. Vrednicul de pomenire a fost conducătorul mișcărilor studențești de la Cluj, începând cu 1 iunie 1946, însă primul protest spontan la care am participat a fost în 24 ianuarie 1946. Ce se întâmpla?

Autorităţile comuniste declaraseră ziua de 24 ianuarie zi de sărbătoare legală. Atunci se împlinea un an de la instalarea guvernului Petru Groza. În mod spontan, atunci noi, studenţii, ne-am adunat în holul Universităţii din Cluj şi am ieşit în stradă. Am protestat faţă de atitudinea antiromânească a celor aflaţi la conducere. Am fost indignaţi că pe sedile Partidului Comunist Român și al Partidului Social Democrat-Lothar Rădăceanu erau arborate steaguri ale Ungariei Mari. Atunci, mai mulţi studenţi au urcat şi au dat jos steagurile, au devastat sediile celor două partide, după care ne-am întors în cămine. Atunci au început primele arestări. Manifestaţia din 24 ianuarie 1946 a marcat momentul începutului mişcării de protest care a durat luni bune. Protestele noastre au fost pe

fondul pregătirii viitorului Tratat de Pace de la Paris. Pe de altă parte, conducătorii maghiari din mai multe zone, inclusiv cei din Cluj, pregăteau revenirea armatei ungare şi întâmpinarea ei pe sub Arcul de Triumf. Numai că hotărârea luată la Paris, în 7 mai 1946, și revenirea Transilvaniei acasă, la România, unde îi era locul, fu pentru maghiari o mare deziluzie ce-i va urmări până-n zilele noastre. De altfel, revizionismul maghiar din ziua de astăzi îl continuă pe cel de ieri…

– Tema Transilvaniei, şi nu numai, este ca un fir roşu în activitatea Domniei Voastre, preocupare pe care a experiat-o şi Eminescu. Atunci, în primăvara românească din 1946, cum a fost întâmpinată smulgerea Transilvaniei din ghearele austro-ungarilor şi revenirea ei la România?

– După aprecierile poliţiştilor vremii eram vreo 5000 de studenţi şi am mărşăluit pe străzile Clujului. În faţa Catedralei Ortodoxe am îngenunchiat și am cântat „Hristos a înviat”! Au vorbit protopopul Laurenţiu Curea, care va înceta curând din viaţă, Episcopul Nicolae Colan şi Episcopul Iuliu Hossu. Am defilat prin tot oraşul şi am cântat cântece patriotice… La statuia lui Matei Corvin au vorbit mulţi studenţi de la Medicină, iar A. E. Baconsky s-a urcat pe statuie. Aceasta fusese o avanpremieră pentru parada militară din 10 mai 1946. De această dată, am mutat şi organizat manifestaţiile la Mănăştur, comună învecinată Clujului, unde era Facultatea de Agronomie. Atunci, studenţii au strigat ”Patria”, ”Regele” şi mai multe lozinci anticomuniste. După fiecare acţiune anticomunistă, erau arestaţi studenţii… De la aceste manifestaţii i s-au tras condamnările vrednicului de pomenire – Mitropolitul Bartolomeu Anania. Drept urmare a atitudinii şi a revendicărilor noastre, autorităţile vremii de la Cluj ne-au închis cantinele, căminele, tot. Și pe acest fond, comitetul de grevă, în frunte cu părintele Valeriu Anania, s-a retras la Mănăştur, comuna din vecinătate, acolo am fost şi eu până când au dat decretul de încetare a grevei

studenţeşti; am încetat protestele pentru că nu mai aveam nici un mijloc de trai…

”Noi, zicea Anania, eram dansul aerian al neamului pe deasupra unei păduri de năpârci…”

– În convorbirile Domniei Voastre cu Constantin Hrehor, aduceţi o lumină nouă, inedită, în legătură cu atitudinea lui Lucreţiu Pătrăşcanu, exponent al fostului Partid Comunist, ministru al Justiţiei, care a fost trimis la Cluj – „după eşecul lui Teohari Georgescu”, ministru la Interne – să discute cu studenţii. Mărturisiţi în convorbirile Dumneavoastră că – luat cu asalt şi cu „fluierături” – Pătrăşcanu spune cuvinte memorabile, care nu se regăsesc în raportul Poliţiei din Cluj din acea vreme.

– Da, pe fondul pretenţiilor reprezentanţilor maghiari, Lucreţiu Pătrăşcanu – la întâlnirea cu studenţii clujeni din 8 iunie 1946 – a avut o atitudine profund românească, subliniind că „nimeni nu are dreptul să pună în discuţie graniţele noastre. Transilvania a aparţinut şi va aparţine României. Acţiunea guvernului maghiar, revizionismul de azi îl continuă pe cel de ieri. A cere revizuirea frontierelor este un amestec în treburile noastre interne… Populaţia maghiară are un regim de drept cum nu are nicio naţionalitate dintr-un stat burghez… Am închis ochii şi din puţinul nostru am hrănit sute de mii de oameni (din Ungaria). Retrocedarea bunurilor este un act de minimă dreptate. Nicio milă pentru cei ce pun în joc unitatea statului. În numele Partidului Comunist mă ridic împotriva schimbărilor de frontieră…”

Însă tot Pătrăşcanu, la următoarele două întâlniri cu studenţii din aceeaşi zi (întâlniri despre care nu se prea ştie), în prezenţa lui Valeriu Anania, ne-a cerut să încetăm

greva, fiindcă „guvernul nu era de mămăligă şi că are mijloace să pună capăt manifestării…”

– Care a fost reacţia studenţilor?

– De ripostă: „Nici noi nu suntem de mămăligă, dar nici comunişti nu suntem!”, a venit replica studenţilor. Atunci, Pătrăşcanu veni cu corecţia sa: „Mai întâi sunt român şi apoi comunist!”

– Pentru cei care doresc să afle mai multe, pot găsi aceste mărturii trăite de domnia Voastră în volumul „Convorbiri sub scara cu îngeri”, apărut în 2010. Cum a caracterizat acel eveniment vrednicul Mitropolit Valeriu Anania?…

– Noi credeam că prin implicarea noastră puteam opri mersul evenimentelor. ”Noi, zicea vrednicul Mitropolit Valeriu Anania, eram dansul aerian al neamului pe deasupra unei păduri de năpârci…”

– Privind înapoi fără mânie, a fost necesară acea grevă?

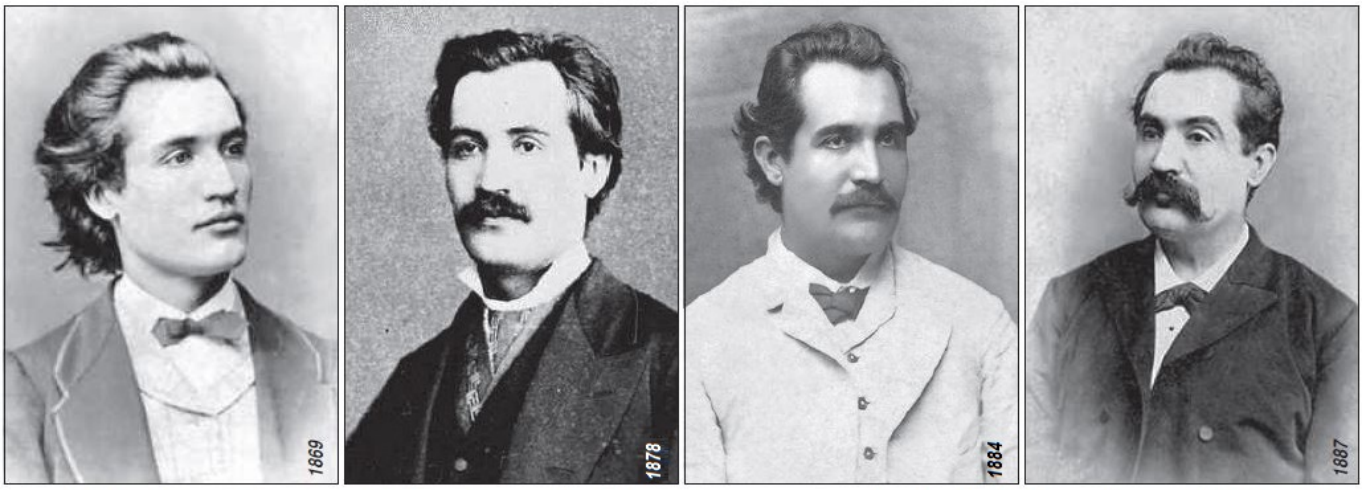
– A fost necesară. Au făcut şi alţii revolte mai târziu în Polonia, Ungaria. De acelea se ţine seama, dar de asta nu. Dar, aceasta a fost dorința noastră de a ne opune instalării comunismului în ţara noastră şi aceasta a fost prima încercare de acest fel de la noi. Acesta a fost crezul nostru şi credința noastră. Noi am mers până unde s-a putut, dar comunismul s-a instalat cu sprijin dinafară şi pe noi ne-au îndepărtat…

– Dumneavoastră aţi scăpat ca prin urechile acului de arestări…

– Da, pentru că după ce am fost asiguraţi că n-o să ni se întâmple nimic, între timp ne-am susţinut şi examenele, fiindcă profesorii țineau cu noi, eu am plecat la mine în Bucovina, la Sucevița. Nu mai aveam nicio raţiune să rămân. Ne-au pus câte un vagon special la trenurile principale şi aşa

am plecat, iar din iunie și până în noiembrie 1946 nu am fost în Cluj. În acest răstimp s-au făcut mai multe arestări, între care și cea a lui Valeriu Anania[1]. De aici i s-au tras toate arestările care au urmat…

Călinescu sublinia ca Eminescu *“a prevăzut reîntregirea patriei, de la 1 Decembrie 1918”*

„ Atâta foc, atâta aur, Atâtea lucruri sfinte Peste-ntunericul vieţii Ai revărsat, Părinte! "

– Să revenim! Aţi cercetat câteva decenii publicistica lui Eminescu şi, cu siguranţă, sunteţi singurul cercetător contemporan care cunoaşteţi cel mai bine activitatea de gazetar a „Luceafărului Poeziei Româneşti”. Aţi avut misiunea de a stabili paternitatea textelor semnate de Gazetar în diferite cotidiane, publicate în cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Cum aţi procedat la identificarea textelor lui Mihai Eminescu, mai ales că la „Timpul” semnau vârfuri precum Slavici, Caragiale, Maiorescu?

– Împreună cu colegele mele de cercetare, doamnele Anca Costa-Foru şi Eugenia Oprescu, am mers întâi la textele din manuscrisele eminesciene, pe care le-am comparat cu cele apărute în diferite ediţii (de ziare) tipărite. Am comparat conţinutul de pe manuscris şi textul ce s-a publicat… Apoi am analizat textele stilistic, am folosit tot ce ne-a stat la îndemână în această problemă pentru a recupera întreaga operă eminesciană. De altfel, spuneam că una dintre întrebările pe

care academicianul Alexandru Graur mi-a adresat-o când se punea problema apariţiei volumului IX, Publicistică, a fost „dacă îmi asum responsabilitatea pentru paternitatea textelor din amintitul volum”? Fireşte că îmi asum această responsabilitate… Pe de altă parte, acolo unde nu am fost siguri că autorul unor articole este Eminescu, am adăugat în fiecare volum un capitol cu „Texte incerte”…

– Un text jurnalistic are şi o altă cheie – stilul acelui gazetar. „Le style est l’homme meme”, spune Comte de Buffon. Sub aspect stilistic care au fost elementele care au primat în clarificarea stilului publicistic eminescian?

– Când examinăm publicistica lui Eminescu la ziarul „Timpul”, ţinem seama de concepţia social-politică a poetului şi de întreaga desfăşurare a activităţii gazetăreşti. Privim opera în ansamblul ei şi din punct de vedere stilistic, fiindcă nu există o graniţă pur delimitată între activitatea de la „Curierul de Iaşi” şi cea de la „Timpul”.

– Cum se documenta Eminescu? Ce preocupări are gazetarul Eminescu pentru studierea unor aspecte ştiinţifice?

– Documentarea este una temeinică, bazată pe comunicatele, documentele, adeseori, extrasele din alte publicaţii ale vremii cu care Mihai Eminescu polemiza. S-a ocupat de unele aspecte ştiinţifice ale vremii, pe altele le-a intuit. Are multe traduceri privind teoria culturii şi a vieţii sociale, istoria naţională, istoria universală, economia politică, dreptul. S-a ocupat de fizică, în primul rând, de matematică, astronomie, de biologie, dar nu pentru a face profesie din ele, deşi el a intuit de la început anumite direcţii, valabile şi astăzi. El s-a ocupat de ştiinţe din aspiraţiile lui pentru universalitate. Aceste texte creează impresia specializării în fiecare din aceste domenii și sunt invocate în demonstrarea originalităţii gândirii poetului, nemaiîntâlnită la predecesorii şi contemporanii săi. George Călinescu protestează împotriva unei asemenea orientări în exegeza

eminesciană şi zice că *„Eminescu e cel mai mare filozof, cel mai mare învăţat. El a formulat cu mult înaintea fizicii moderne teoria relativităţii, a cunoscut pe clasici ca nimeni altul, a relevat omenirii filosofia asiatică. El este profet. A prevăzut prăbuşirea sistemului monetar şi reîntregirea patriei, de la 1 Decembrie 1918. Cel mai inocent cuvânt al paginilor lui e umflat de simboluri ca o rodie coaptă*”. Pentru a scrie, Eminescu a mers la sursă şi a dat o traducere valabilă şi astăzi. Important pentru noi este că Eminescu a avut simţ de gazetar şi a intuit exact direcţiile de dezvoltare ale societăţii, de ieri şi de astăzi. Publicistica sa se întemeiază pe o bază ştiinţifică solidă şi împreună cu expunerea strălucită, încă nedepăşită, rezultă durabilitatea în timp şi permanenta ei actualitate.

– Domnule academician Vatamaniuc, în paginile cotidianului „Timpul”, apar pseudonime precum: „Fantasio”, „Cenzor”, „Nemessis”. Din cercetările domniei Voastre, Eminescu a apelat la vreunul dintre aceste pseudonime?

– După toate cercetările pe care spuneam că le-am făcut nu reiese nici stilistic, nici pe bază de manuscris că ele aparţin lui Mihai Eminescu, cu excepția lui *Fantasio*, cu care semnează trei articole, *Babele au trecut, Un răspuns d-lui C.A. Rosetti* şi *Al doilea răspuns d-lui C.A. Rosetti*, toate din 1882. Singurul pseudonim cert pe care îl putem atribui lui Eminescu este cel din perioada anterioară gazetăriei de la „Timpul”, unde Eminescu semnează cu pseudonimul „Varro”. Sunt 16 articole şi documente şi ele datează din vremea pregătirii Serbării de la Putna, din august 1871 (Întâlnirea a fost programată pentru 1870, dar s-a amânat cu un an). Şi mai sunt câteva – la revenirea în activitatea publicistică – apărute în „România liberă” şi în „Fântâna Blanduziei”. Oricum, aceste articole ocupă un loc neînsemnat.

– O caracteristică a presei de la sfârşitul veacului al XIX-lea era aceea că articolele nu aveau titluri. Cum aţi procedat în această privinţă?

– Nici un text al lui Eminescu nu are titlu. Editorii dinaintea noastră au dat titlurile lor, titlurile care au crezut ei că s-ar cuveni şi că sunt importante. Eu nu zic că nu este importantă această abordare, însă intrăm pe un teren în care chestiunile sentimentale sau de altă natură joacă un rol foarte important. Aşa se face că de la o ediţie la alta, acelaşi text poartă alt titlu. Eu am făcut următorul lucru; am luat ca titlu sintagma iniţială din textul lui Eminescu. Aşa am procedat la toate textele de publicistică. Sigur, uneori sintagma din titlu nu este relevantă, dar ea aparţine lui Eminescu. În acest mod eu am acoperire, nu am distorsionat mesajul din textul publicistic, nu am mers pe sentimentalisme, eu am mers pe… material.

– Cel care îngrijeşte şi editează opera unui înaintaş de talia lui Eminescu, ce datorii are faţă de opera înaintaşului său?

– În general, cercetătorul, fie scriitor, poet, gazetar – indiferent cum se numeşte – trebuie să manifeste o atitudine de respect şi de dragoste faţă de fiecare cuvânt pe care îl aşterne el pe hârtie. Când însă doreşti să refaci din arhive şi din manuscrise profilul înaintaşului tău, Eminescu în cazul de faţă, responsabilitatea este una foarte mare. Eu cu responsabilitate şi cu multă dragoste am făcut acest fapt, împreună cu echipa de cercetători…

Familia lui Eminescu vine din Transilvania

– Ştim că aţi mers pe te

Bisericuta Familiei Eminescu la 1909

re
n,
pe
ur
me
le
fa
mi
li
ei
Po
et
ul
ui
.
Ca
să
în
lă
tu
ră
m
sp
ec
ul
aţ
ii
le
,
de
un
de
îş
i
tr
ag
e

rădăcinile familiei lui Mihai Eminescu?

– Eu nu am stat doar în arhive, ci am fost pe teren pentru fiecare etapă a documentării, dacă s-a impus acest fapt. A existat întotdeauna această idee că Eminescu ar fi din Ucraina. Ei, bine, familia lui Eminescu vine din Transilvania şi în acest scop m-am dus la Blaj şi în Vad şi la Făgăraș, unde sunt urmaşi ai acestei familii până astăzi şi unde am cercetat toată arhiva. Şi am găsit acolo familia Eminovici. Pentru mine a fost un prim argument că această familie vine din Transilvania. Aici, din această familie mai este o ramură şi-n comuna Lupu, lângă Blaj. Am mers și-n comuna Lupu, dar aceasta a dispărut fără urmași din 1877. Apoi am găsit o altă familie la Răşinari, unde ştiam de Goga; am mers şi acolo. Fireşte, lucrul pe teren te pune şi în faţa altor informaţii inedite. La Lupu am găsit informaţii despre familia poetului interbelic Aron Cotruş, născut acolo. Strămoşii îndepărtaţi ai lui Eminescu au emigrat din Transilvania în Moldova şi şi-au întemeiat familia, în Călineştii lui Cuparencu, așezare

întemeiată de emigranţii transilvăneni. Eminescu nu-şi cunoaște bunicii, fiindcă au murit în epidemia de holeră la 1844. Tatăl lui Eminescu a fost administratorul al unei moşii şi şi-a întocmit gospodăria la Ipoteşti, iar Mihai s-a născut la Botoşani. După aceste cercetări am adunat informaţiile și am scris cartea „Eminescu şi Transilvania” (1995), unde demonstrez acestea.

– Domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, mergând după „paşii Luceafărului”, avansează ideea că Eminescu ar fi dorit să se călugărească, fapt pe care îl precizează şi Maiorescu în însemnările sale la ziua de 23 iunie 1883. Pe de altă parte, Tudor Arghezi îl numeşte „Sfântul preacurat al ghiersului românesc”… Din această perspectivă, care rămâne încă deschisă cercetării, ce ne puteţi spune despre învelişul creştin al creaţiei eminesciene?

– Este foarte simplu. **Eminescu a avut o concepţie profund creştină în toată opera sa**, lirică, publicistică, filozofică, ştiinţifică. El nu a fost un practicant care să meargă frecvent la Biserică, dar stăpânea foarte bine învăţătura Biserici Ortodoxe, în care s-a născut. El a avut o concepţie creştină, pe lângă celelalte cunoştinţe temeinice pe care le-a avut în istorie, artă, cultură, filozofie. Acestea se văd şi din opera poetică şi din publicistica eminesciană.

Eminescu a răsturnat un guvern chiar cu puțin înainte de a muri

– El este un Martir

Inmormantarea lui Eminescu

al publicisticii românești, un „Crucificat”, cum spune tot Tudor Arghezi…

– Da. L-au cam pedepsit politicienii de atunci, pentru toate

afacerile pe care Eminescu le-a demascat; pentru toate planurile pe care le-a demontat, pentru guvernul pe care l-a răsturnat, chiar cu puţin înainte de a muri. Eminescu a fost un gazetar foarte conştient de poziția lui, iar conduita lui a fost rectilinie. El rămâne un model de verticalitate peste timp, peste veacuri.

– Eminescu este cel mai mare romantic al nostru, este „sumă lirică de voievozi”, spune Petre Ţuţea. Între altele, aţi cercetat şi operele lui Lucian Blaga, ale lui Tudor Arghezi. Cine îl urmează pe Eminescu în ierarhia valorilor culturale şi identitare?

– Într-adevăr, m-am ocupat şi de Blaga şi de Arghezi. Din punctul meu de vedere Arghezi.

– Ce vă place la Arghezi?

– Totul îmi place la Arghezi. Odată, îmi place avântul acesta al lui. Apoi, Arghezi spune lucrurilor pe nume şi cuvintele lui sunt pe înţelesul acestui popor. Blaga e pe deasupra realităţilor, e altceva. Blaga este mai accesibil pentru occidentali, dar Arghezi este mai pe firea noastră, pe sufletul românesc…

– Să fi contat faptul că Arghezi a fost şi călugăr şi poezia sa îşi trage seva din cuvintele însufleţite ale Sfintei Scripturi?

– Fireşte că este important filonul creştin în formarea unui om, mai ales a unui scriitor. Cred că înainte de toate, indiferent ce facem – poezie, artă, chiar şi ştiinţe exacte – noi trebuie să ne situăm în spiritualitatea noastră, altfel rămânem necunoscuţi.

– Ce mai rămâne de făcut în privinţa operei eminesciene?

– Rămâne pentru editorul de la anul 3000 recitirea manuscriselor eminesciene fiindcă sunt părţi care nu au putut

fi transcrise și întocmirea ediţiilor „ne-varietur” pentru marii scriitori. Ediţia xeroxată a Caietelor lui Eminescu a fost realizată nu de multă vreme, sub egida Academiei Române, la iniţiativa şi cu susţinerea academicianului Eugen Simion. În acest fel a fost salvată o moştenire unică și singulară în cultura românească, ameninţată de o pierdere ireparabilă. Aşa cum am mai spus, salvarea manuscriselor în ediţia xeroxată a Caietelor lui Eminescu are dublă calitate: înlătură fabulaţiile şi speculaţiile unor inşi nevizaţi şi, în acelaşi timp, reprezintă instrumentul de bază în pregătirea ediţiei „ne-varietur” a scrierilor eminesciene, aşa cum se practică şi în alte ţări, pentru scriitorii lor cei mari. Consider că nu ar fi rău să fie înființată o Fundație Eminescu care să patroneze un Institut Eminescu, un spațiu care să adune încet-încet arhiva Eminescu. Ar fi un gest firesc şi am demonstra că-i dăm lui Eminescu locul cuvenit de „Luceafăr” nemuritor între atâtea stele câte are literatura română…

A consemnat,

Maria Stanciu

1 Vrednicul de pomenire Mitropolitul Valeriu Anania mărturisește în memoriile sale, asemenea academicianului Dimitrie Vatamaniuc, faptul că „în acel Cluj al primăverii lui 1946, nu comunismul era preocuparea vieții academice, ci problema ungurească, problemă veche și reînnoită acum, când stăpânirea maghiară fusese alungată din nordul Ardealului”. În ”Memorii”, Valeriu Anania, Editura Polirom, 2008, pg. 112.

Sursa: **Mihai-Eminescu.Ro**

Vedeți și:

Fotografii de Cristina Nichituș Roncea din proiectul “București, de ce îl iubești. Foto-interviuri cu personalități ale Capitalei”, pentru care academicianul ne-a rugat să-i consemnăm aceste spuse:

“Bucuraţi-vă de Bucureşti – aici puteţi călca pe urmele paşilor lui Eminescu! Bucureştiul este un oraş martir fie şi numai pentru că aici a suferit şi de aici a plecat la Ceruri Mihai Eminescu.”

La 98 de ani, eminescologul bucovinean, rudă apropiată cu partizanul anticomunist Gavril Vatamaniuc, scria biografia unui alt mare martir al neamului românesc, pentru care s-a zbatut și Eminescu: Ciprian Porumbescu.

Profesorul Dimitrie Vatamaniuc, eminescolog, membru de Onoare al Academiei Romane, editorul Operelor lui Mihai Eminescu, editia Academiei. Foto: Cristina Nichitus Roncea

MIHAI EMINESCU
1850-1889
Asociația „România" și revista „Tribuna României"
vă urează cu prilejul
Anului Nou 1989
La mulți ani!
Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichituș Roncea

MIHAI EMINESCU
1850-1889
Asociația „România" și revista „Tribuna României"
vă urează cu prilejul
Anului Nou 1989
La mulți ani!
Cristina Nichituș Roncea

Cristina Nichitus Roncea

Cristina Nichituș Roncea